

УДК 339.9
JEL: F14; Q17; O13
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-5-262-269>

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

©2025 ЖИГИЛІЙ О. Г.

УДК 339.9
JEL: F14; Q17; O13

Жигилій О. Г. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку аграрного експорту України в умовах глобальних викликів

Метою статті є всебічне дослідження сучасного стану, проблем і перспектив розвитку аграрного експорту України в умовах глобальних економічних, політичних і кліматичних викликів. У роботі проведено комплексний аналіз теоретичних основ аграрного експорту, сучасних тенденцій, структурних змін та основних бар'єрів, що стримують розвиток галузі. Застосовано системний підхід, який включає SWOT-аналіз, статистичну обробку даних, а також результати анкетування підприємств аграрного сектора для оцінки конкурентоспроможності та інноваційної активності. Особливу увагу приділено ролі державної політики, інвестиційній підтримці, розвитку логістичної інфраструктури та освітніх програм у формуванні конкурентних переваг українського аграрного експорту на світовому ринку. Запропоновано авторську модель підвищення конкурентоспроможності, що передбачає активізацію державно-приватного партнерства, стимулювання інновацій через гранти та податкові пільги, диверсифікацію ринків збуту та продуктових портфелів, а також адаптацію до кліматичних змін і зовнішніх ризиків. Результати дослідження свідчать про значний потенціал для зростання експорту за умови подолання існуючих внутрішніх і зовнішніх бар'єрів. Практична значущість роботи полягає у формуванні рекомендацій для органів державної влади, бізнесу та наукової спільноти щодо розробки ефективних стратегій розвитку аграрного експорту. Запропоновані підходи сприятимуть сталому розвитку аграрного сектора України, підвищенню його конкурентоспроможності та зміцненню позицій на світових ринках.

Ключові слова: аграрний експорт, конкурентоспроможність, інновації, державна підтримка, логістика, кліматичні зміни, державно-приватне партнерство, диверсифікація.

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 19.

Жигилій Олена Геннадіївна – аспірантка, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: fedorova.olena@hheu.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2835-8708>

UDC 339.9
JEL: F14; Q17; O13

Zhyhylii O. H. The Current State, Problems, and Prospects for the Development of Agrarian Exports of Ukraine in the Context of Global Challenges

The aim of this article is to conduct a comprehensive study of the current state, problems, and prospects for the development of agrarian exports of Ukraine in light of global economic, political, and climatic challenges. This work carries out a comprehensive analysis of the theoretical foundations of agrarian exports, current trends, structural changes, and major barriers that hinder the industry's development. A systemic approach is applied, which includes SWOT analysis, statistical data processing, and results from surveys of agrarian sector enterprises to assess competitiveness and innovative activity. Special attention is given to the role of government policy, investment support, the development of logistics infrastructure, and educational programs in forming the competitive advantages of Ukrainian agrarian exports in the global market. An author's model for enhancing competitiveness has been proposed, which involves activating public-private partnerships, stimulating innovations through grants and tax incentives, diversifying markets and product portfolios, as well as adapting to climate change and external risks. The results of the study indicate significant potential for export growth provided that existing internal and external barriers are overcome. The practical significance of this work is in formulating recommendations for government authorities, businesses, and the scientific community regarding the development of effective strategies for agrarian exports. The proposed approaches will contribute to the sustainable development of Ukraine's agrarian sector, enhance its competitiveness, and strengthen its positions in the global markets.

Keywords: agrarian exports, competitiveness, innovations, government support, logistics, climate change, public-private partnership, diversification.

Fig.: 5. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 19.

Zhyhylii Olena H. – Postgraduate Student, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: fedorova.olena@hheu.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2835-8708>

Аграрний сектор є однією з основних складових економіки України. В умовах глобалізації, зростання міжнародної конкуренції та зміни клімату питання розвитку аграрного експорту стає ключовим для забезпечення економічної

стабільності країни. Важливо розглянути теоретичні основи аграрного експорту, фактори, що на нього впливають, а також специфіку його розвитку в умовах сучасних економічних і політичних викликів. Водночас, попри значний внесок аграрного

сектору в економіку, залишаються невирішеними питання диверсифікації експорту, підвищення доданої вартості продукції, впровадження інновацій та адаптації до нових кліматичних і політичних викликів. Особливої актуальності набуває аналіз сучасних тенденцій, бар'єрів та перспектив розвитку аграрного експорту в умовах воєнного стану, змін логістичних маршрутів та інтеграції до європейського ринку

Теоретичні підходи до аграрного експорту мають глибоке коріння в класичних економічних теоріях, зокрема, у працях Девіда Рікардо (1817), який у своїй теорії порівняльних переваг зазначав, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві тих товарів, для яких вони мають найбільшу порівняльну перевагу. Модель глобальних товарних ланцюгів, запропонована Гері Гереффі (1994), підкреслює важливість інтеграції національного аграрного сектора у світові виробничі мережі [16]. Вітчизняні дослідники акцентують увагу на необхідності модернізації аграрного виробництва, впровадженні інновацій, розвитку логістики та адаптації до міжнародних стандартів. Дослідження Л. Чередніченка (2019) вказують на динамічність попиту на сільськогосподарську продукцію та необхідність орієнтації на органічний сектор. Н. Пітель (2019) підкреслює роль міжнародних угод у розширенні ринків збуту. О. Мазур (2022) відзначає важливість освіти та підвищення кваліфікації працівників [7; 6; 2]. Незважаючи на значну кількість досліджень, недостатньо опрацьованими залишаються питання впливу цифровізації, зміни клімату, адаптації аграрного експорту до нових логістичних умов, а також формування ефективних механізмів державної підтримки та стимулювання інновацій у галузі [9; 10; 13].

Метою статті є комплексний аналіз сучасного стану аграрного експорту України, визначення ключових факторів впливу, оцінка конкурентоспроможності та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності експортної діяльності в умовах глобальних викликів.

Для досягнення мети у процесі дослідження використано комплекс методів, що забезпечують всебічний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку аграрного експорту України. До основних методів належать такі.

Порівняльний аналіз – для оцінки динаміки та структури експорту аграрної продукції у різних країнах та регіонах.

Статистична обробка даних – для аналізу офіційної статистики щодо обсягів експорту, структури продукції, географії поставок та динаміки змін.

SWOT-аналіз – для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз розвитку аграрного експорту України.

Анкетування підприємств аграрного сектора – для виявлення основних бар'єрів, рівня інноваційної активності, оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на експортну діяльність.

Метод експертних оцінок – для формування рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту.

Застосування зазначених методів дозволило комплексно дослідити проблематику, виявити ключові фактори впливу та розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності експортної діяльності аграрного сектора України.

Востанні роки аграрний експорт України демонструє стійке зростання, що зумовлено як зростанням виробничого потенціалу, так і підвищенням попиту на світових ринках. Основними експортними продуктами залишаються зернові культури, олійні, а також продукти їхньої переробки. Водночас спостерігається поступове розширення географії експорту, зокрема зростає частка поставок до країн Азії, Африки та Близького Сходу. Однак, незважаючи на позитивну динаміку, структура експорту залишається переважно сировинною, що знижує потенціал отримання доданої вартості [15; 11].

Важливим фактором є вплив змін клімату, які призводять до коливань врожайності, зміщення агрокліматичних зон, а також зростання ризиків для виробників [5; 6]. Для подолання цих викликів необхідним є впровадження сучасних агротехнологій, сортів, стійких до посухи, а також розвиток систем зрошення. Досвід провідних аграрних країн свідчить, що інвестиції в інновації та адаптаційні технології дозволяють мінімізувати негативний вплив кліматичних змін і підвищити стабільність виробництва.

За останні п'ять років експорт аграрної продукції зріс на 13%, при цьому основну частку займають зернові культури (кукурудза, пшениця), олійні (соняшник, ріпак) і продукти переробки (олія, шрот). Частка готової продукції з високою доданою вартістю залишається низькою (до 12%) (рис. 1).

Окремої уваги заслуговує питання якості та безпечності аграрної продукції. Згідно з опитуванням, проведеним серед 30 експортерів, 63% респондентів відзначили, що найбільшим бар'єром для виходу на нові ринки є невідповідність української продукції міжнародним стандартам (НАССР, ISO, GlobalGAP).

Це вимагає від держави та бізнесу активної роботи щодо сертифікації, впровадження систем



Рис. 1. Структура аграрного експорту України у 2023 р.

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України.

контролю якості та підвищення прозорості виробничих процесів (табл. 1).

Як видно з табл. 1, найбільше зростання спостерігається у групі зернових культур та олійних, що підтверджує домінування сировинної моделі експорту. Водночас частка готової продукції залишається низькою, що свідчить про необхідність розвитку переробної промисловості [1; 7].

У 2024 р. було проведено опитування 50 підприємств аграрного сектора з 8 областей України. Основні питання стосувалися структури експорту, впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, рівня інноваційної активності, бар'єрів та перспектив розвитку. Згідно з результатами анкетування найбільший вплив на експорт мають (рис. 2): нестабільність законодавства (82% респондентів); проблеми з логістикою (76%); коливання світових цін (68%); вплив кліматичних змін (54%); недостатній рівень державної підтримки (49%).

Аграрний експорт України має значний потенціал для подальшого розвитку, однак для його реалізації необхідно подолати низку структурних, інституційних і технологічних бар'єрів [1; 3]. Важливими передумовами є диверсифікація експорту, інноваційний розвиток, підвищення якості про-

дукції, адаптація до кліматичних змін і розвиток людського капіталу.

З метою оцінювання рівня інноваційної активності вітчизняних аграрних підприємств у квітні 2024 р. було проведено анкетування 30 керівників середніх і великих агрокомпаній із різних регіонів України. Основними питаннями були: впровадження сучасних технологій, використання цифрових рішень, участь у міжнародних сертифікаційних програмах, бар'єри для інновацій.

Результати дослідження показали, що лише 27% підприємств впроваджують системи точного землеробства, 19% – використовують дрони для моніторингу посівів, 16% – мають досвід участі у міжнародних сертифікаційних програмах (НАССР, ISO). Основними бар'єрами для інновацій названо брак фінансування (87%), нестачу кваліфікованих кадрів (63%) та недостатню інформаційну підтримку (52%) (рис. 3).

Отримані результати свідчать про необхідність посилення державної підтримки інновацій, розвитку освітніх програм для аграріїв, а також розширення доступу до фінансових ресурсів для впровадження сучасних технологій.

Таблиця 1

Динаміка експорту основних груп аграрної продукції з України (2019–2023 рр.), млн дол. США

Рік	Зернові культури	Олійні та продукти	М'ясо та молоко	Інша продукція	Всього
2019	8 540	5 210	1 180	2 340	17 270
2020	9 120	5 690	1 230	2 560	18 600
2021	10 050	6 110	1 300	2 880	20 340
2022	10 900	6 580	1 350	3 120	21 950
2023	11 350	7 020	1 400	3 350	23 120

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України.

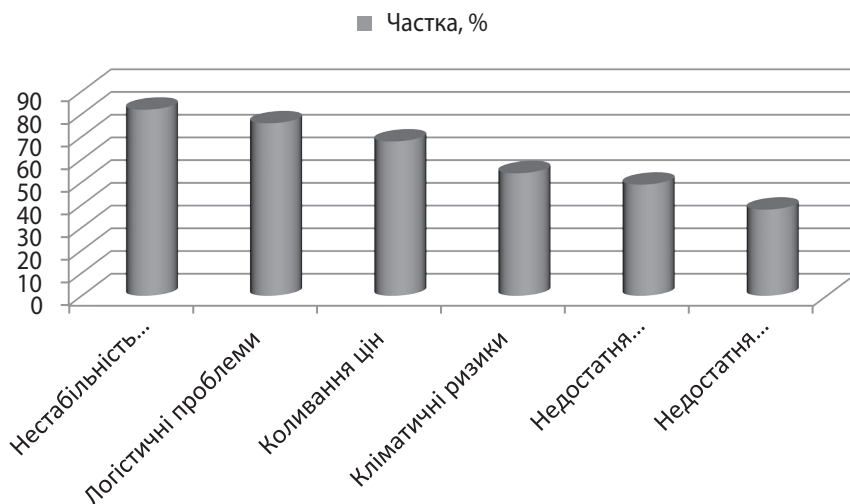


Рис. 2. Основні бар'єри для аграрного експорту (за результатами опитування, % респондентів)

Джерело: розроблено автором за результатами власного опитування.



Рис. 3. Рівень інноваційної активності аграрних підприємств України у 2024 р.

Джерело: розроблено автором за результатами анкетування.

Незважаючи на значний потенціал, розвиток аграрного експорту України гальмується через низку проблем: нестабільність законодавчої бази, недостатній рівень інновацій, зношеність інфраструктури, низьку частку продукції з високою доданою вартістю, а також вплив кліматичних змін [4; 5; 20]. Відсутній системний підхід до впровадження інноваційних технологій, а державна підтримка часто є недостатньо ефективною.

Проведення SWOT-аналізу аграрного експорту України дозволяє комплексно оцінити внутрішні сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості й загрози, що є необхідним для формування ефективної стратегії розвитку галузі в умовах глобальних викликів (табл. 2).

За результатами SWOT-аналізу конкурентоспроможності аграрного експорту України можна зробити такі висновки.

До сильних сторін слід віднести: високий природний потенціал України, що забезпечує сприят-

ливі умови для сільськогосподарського виробництва; великий досвід виробництва аграрної продукції, що сприяє стабільності та якості продукції; відносно низькі витрати на виробництво, які роблять українську продукцію конкурентоспроможною на світових ринках; розвинені міжнародні зв'язки, які сприяють розширенню ринків збуту та зміцненню позицій на зовнішніх ринках [13; 16].

Слабкі сторони пов'язані зі зношеною інфраструктурою, особливо транспортною та логістичною, що стримує ефективність експорту; низькою часткою готової продукції в експорті, що знижує додану вартість і прибутковість; недостатнім рівнем інновацій, що уповільнює підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; залежністю від світових цін, що робить експорт вразливим до коливань ринку.

Можливості підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту України пов'язані з освоєнням нових ринків, зокрема в Європі та Азії, які відкривають додаткові можливості для збуту;

SWOT-аналіз аграрного експорту України

Сильні сторони	Слабкі сторони
Високий природний потенціал	Зношена інфраструктура
Великий досвід виробництва	Низька частка готової продукції
Відносно низькі витрати	Недостатній рівень інновацій
Розвинені міжнародні зв'язки	Залежність від світових цін
Можливості	Загрози
Освоєння нових ринків	Кліматичні зміни
Розвиток органічного сектора	Посилення конкуренції
Інвестиції в інновації	Торгові обмеження
Державно-приватне партнерство	Політична нестабільність

Джерело: розроблено автором на основі [1; 3; 4; 8].

розвитком органічного сектору та виробництва продукції з доданою вартістю, яка відповідає світовим трендам і попиту; інвестиціями в інновації, що можуть підвищити ефективність виробництва та якість продукції; розвитком державно-приватного партнерства, яке сприятиме покращенню інфраструктури, підтримці експортерів і розвитку галузі [12; 14; 15].

Загрози полягають у кліматичних змінах, які можуть негативно впливати на врожайність і стабільність виробництва; посиленні конкуренції з боку інших країн-експортерів аграрної продукції; торгових обмеженнях та санкціях, які можуть ускладнювати доступ до ключових ринків; політичній нестабільності, яка створює додаткові ризики для інвестицій і довгострокового планування.

Авторська модель підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту України розроблена на основі результатів комплексного аналізу сучасного стану галузі, SWOT-аналізу, а також даних анкетування підприємств і статистичних досліджень. Модель включає п'ять ключових блоків, які визначають ефективність експортної діяльності аграрного підприємства (рис. 4):

1) Виробничий потенціал: включає врожайність, площі сільськогосподарських угідь, рівень застосування сучасних технологій та технічне оснащення. Високий виробничий потенціал забезпечує стабільні обсяги виробництва конкурентоспроможної продукції та є основою для розширення експортних можливостей.

2) Логістика: охоплює доступ до портів, стан транспортної інфраструктури, ефективність логістичних ланцюгів. Розвинена логістика дозволяє мінімізувати витрати на транспортування, скоротити час доставки та підвищити привабливість української продукції для зарубіжних партнерів.

3) Інновації: впровадження нових сортів, технологій, цифровізація виробничих і управлінських процесів, використання сучасних засобів моніторингу та автоматизації. Інноваційний розвиток підвищує якість продукції, знижує витрати та забезпечує відповідність міжнародним стандартам.

4) Вплив державної політики: дотації, регулювання, стандартизація, участь у міжнародних угодах, підтримка сертифікації. Ефективна державна політика створює сприятливі умови для експортерів, стимулює інвестиції та інновації, сприяє гармонізації стандартів із вимогами основних ринків збуту.

5) Зовнішні фактори: кон'юнктура світових ринків, кліматичні ризики, торговельні бар'єри, зміна попиту та цін. Урахування зовнішніх факторів дозволяє адаптувати експортну стратегію до глобальних викликів і мінімізувати ризики.

Модель побудована на системному підході, що дозволяє комплексно оцінити вплив кожного блоку на конкурентоспроможність аграрного експорту та визначити пріоритетні напрями державної політики та бізнес-стратегій. Вона враховує як внутрішні (виробничі, інноваційні, інфраструктурні), так і зовнішні (ринкові, кліматичні, політичні) чинники, що підтверджується сучасними науковими дослідженнями у сфері аграрної економіки.

Наведемо схематичне зображення логіки авторської моделі (рис. 5).

Кожен блок моделі безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності аграрного експорту. Взаємодія між блоками є динамічною: наприклад, розвиток логістики підсилює ефект від інновацій, а державна політика може як стимулювати, так і стримувати розвиток інших блоків. Урахування зовнішніх факторів дозволяє адаптувати модель до змін зовнішнього середовища.

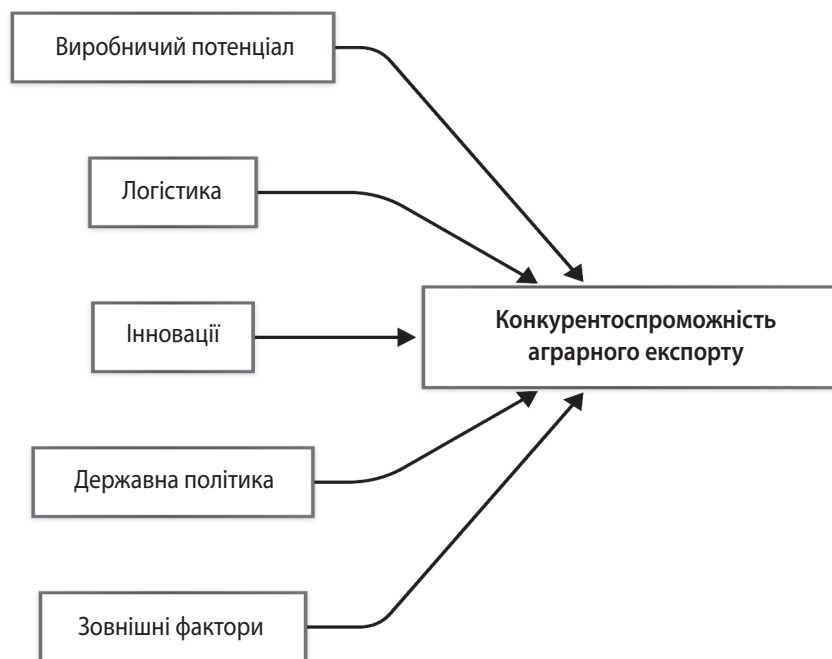


Рис. 4. Складові ефективності експортної діяльності аграрного підприємства

Джерело: розроблено автором.

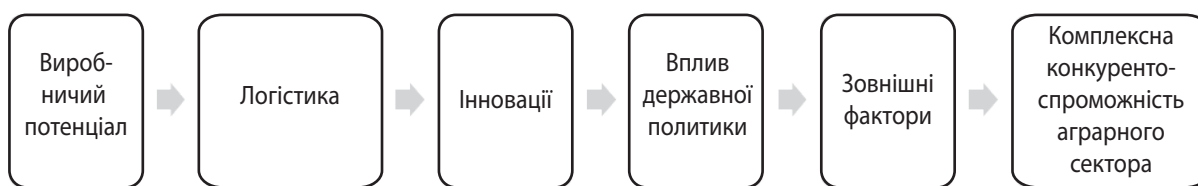


Рис. 5. Авторська модель підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту України

Джерело: розроблено автором.

Запропонована авторська модель підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту, яка враховує виробничий потенціал, логістику, інновації, державну політику та зовнішні фактори, є ефективним інструментом для формування комплексної стратегії розвитку. Реалізація заходів, спрямованих на активізацію державно-приватного партнерства, стимулювання інновацій, розвиток логістичної інфраструктури, підтримку освітніх програм і диверсифікацію ринків, дозволить підвищити ефективність експортної діяльності та адаптувати аграрний сектор до сучасних викликів. Особливу увагу слід приділяти адаптації до змін клімату, коливань світових цін і геополітичної нестабільності, що створюють додаткові ризики для аграрного експорту.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що аграрний експорт України має значний потенціал

і конкурентні переваги для подальшого розвитку. Основними перевагами є природний ресурсний потенціал, досвід виробництва, розвинені міжнародні зв'язки. Однак існують суттєві внутрішні проблеми, зокрема застаріла інфраструктура та низький рівень інновацій, які стримують повний потенціал галузі. Водночас слід враховувати зовнішні виклики, зокрема кліматичні ризики та геополітичну нестабільність, адаптуючи стратегії експорту до змінних умов світового ринку.

Для підвищення конкурентоспроможності доцільно активізувати державно-приватне партнерство для модернізації інфраструктури; стимулювати інновації через гранти, податкові пільги, освітні програми; розвивати логістичну інфраструктуру для підвищення ефективності експорту; диверсифікувати ринки збуту та продуктивний портфель; враховувати досвід країн ЄС щодо цифровізації, інноваційної підтримки та адаптації до кліматичних змін. Комплексна реалізація цих за-

ходів дозволить підвищити конкурентоспроможність аграрного сектора України, забезпечити економічну стабільність та сприяти інтеграції у світову економіку [1; 19].

Подальші дослідження доцільно зосередити на: аналізі впливу цифровізації на ефективність аграрного експорту, зокрема застосуванні цифрових технологій у виробництві, логістиці та маркетингу; вивченні механізмів державної підтримки та стимулювання інновацій, які можуть підвищити стійкість і конкурентоспроможність аграрного сектора. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню більш гнучкої та ефективної стратегії розвитку аграрного експорту України в довгостроковій перспективі. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бойко В. О., Бойко Л. О. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
- Демченко Т. Державна підтримка аграрного сектору під час війни. *LIGA ZAKON*. 05.03.2025. URL: https://buh.ligazakon.net/analytics/234548_derzhavna-pdtrimka-agrobznesu-pd-chas-vyni
- Ломтева О. Дослідження впливу клімату на якість продуктів харчування та негативні наслідки для продовольчої безпеки. *Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15 листопада 2022 р.). Київ, 2022. С. 48–50. URL: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/tezymalynka-15-11-2022_compressed.pdf
- Мазур О. Удосконалення освітніх програм щодо врахування адаптації сільського господарства до кліматичних змін. *Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15 листопада 2022 р.). Київ, 2022. С. 140–144. URL: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/tezymalynka-15-11-2022_compressed.pdf
- Пустовіт О., Піддубний О. Міждержавні угоди та їх вплив на експорт сільськогосподарської продукції України. *Юридичний вісник*. 2024. № 4. С. 191–195. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2024.24>
- Пітель Н. Я. Проблеми розвитку експортоорієнтованої діяльності аграрної сфери економіки України. *Агросвіт*. 2019. № 16. С. 25–34. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.16.25](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.16.25)
- Чередніченко Л. Економічно-екологічний та суспільний чинник сучасного європейського сільгоспвиробництва. *Гуржіївські історичні читання* : зб. наук. пр. 2009. Вип. 3. С. 434–438. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39956/86-Cherednichenko.pdf?sequence=1>
- Черкасов А. В., Гладких Ю. М. Інвестиційне забезпечення агропромислових інтеграційних об'єднань – фактор підтримання якості життя сільського населення в умовах кризи. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. № 3. С. 8–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_3_3
- Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. Конкурентоспроможність української аграрної продукції на зовнішніх ринках. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-198>
- Попадинець Н. М. Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 1330–1333. URL: <https://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>
- Голишева Є. О. Аналіз конкурентоспроможності сільськогосподарських комплексів України та Польщі. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2019. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.1.6>
- Демиденко Л., Наконечна Ю. Фінансова стійкість аграрного сектору економіки України в умовах військового стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. № 1. С. 48–55. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6>
- Коцай В. І. Інноваційний розвиток аграрного сектору економіки України : монографія. Львів : ЛНУП, 2020. 228 с. URL: <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1538/1/КоцайВ.І..pdf>
- Шкурат М., Михайленко А. Місце українських виробників на світовому ринку аграрної продукції. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 5. С. 171–177. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu 2023.05.171
- Розробка маркетингових заходів підвищення конкурентоспроможності підприємства. URL: https://old.duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Marketing/2021/roboty_finalistiv/Konkurentospromozhnist_aharnoho_pidpriemstva.pdf
- Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. Kitchener, 2001. 333 p.
- Gereffi G. The Organization of Buyer-Driven Global Commodity Chains: How U.S. Retailers Shape Overseas Production Networks. In: Commodity Chains and Global Capitalism. Westport : Praeger, 1994. DOI: [10.1017/9781108559423.003](https://doi.org/10.1017/9781108559423.003)
- Kym K. The Future of Global Agriculture: Trends and Challenges. New York : Springer, 2017.
- Smith R. Climate Change and Agriculture in Ukraine: Impacts and Adaptation Strategies. Kyiv : Naukova Dumka, 2014.

REFERENCES

- Boiko, V. O., and Boiko, L. O. "Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarnoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini" [Food Security and Risks for Agricultural Production During the War in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 41 (2022). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
- Cherednichenko, L. "Ekonomichno-ekolohichni ta suspilnyi chynnyk suchasnoho yevropeiskoho silhospvyrobnytstva" [Economic, Ecological and Social Factors of Modern European Agricultural Production]. *Hurzhivski istorichni chytannia*. 2009. No. 3. P. 434–438. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39956/86-Cherednichenko.pdf?sequence=1>
- Cherkasov, A. V., and Hladkykh, Yu. M. "Investytsiine zabezpechennia ahropromyslovykh intehratsiinykh obiednan – faktor pidtrymannia iakosti zhyttia silskoho naselennia v umovakh kryzy" [Investment in Agroindustrial Integration Associations as a Factor to Maintain the Rural Residents' Standard of Living in Crisis]. *Rynok pratsi ta zainiatist naselennia*. 2016. No. 3. P. 8–11. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2016_3_3
- Demchenko, T. "Derzhavna pidtrymka ahrarnoho sektoru pid chas viiny" [State Support for the Agricultural Sector During the War]. *LIGA ZAKON*. March 05, 2025. https://buh.ligazakon.net/analytics/234548_derzhavna-pdtrimka-agrobznesu-pd-chas-vyni
- Demydenko, L., and Nakonechna, Yu. "Finansova stiikist ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh viiskovoho stanu" [Financial Sustainability of the Agricultural Sector of Ukraine under Martial Law]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, no. 1 (2023): 48–55. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6>
- Gereffi, G. "The Organization of Buyer-Driven Global Commodity Chains: How U.S. Retailers Shape Overseas Production Networks". In *Commodity Chains and Global Capitalism*. Westport: Praeger, 1994. DOI: 10.1017/9781108559423.003
- Holysheva, Ye. O. "Analiz konkurentnospromozhnosti silskohospodarskykh kompleksiv Ukrainy ta Polshchi" [Competitiveness Analysis of Agricultural Complexes of Ukraine and Poland]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii «Ekonomika i menedzhment»*, no. 1 (2019). DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.1.6>
- Kotsai, V. I. "Innovatsiinyi rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy" [Innovative Development of the Agricultural Sector of the Ukrainian Economy]. Lviv : LNU, 2020. <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1538/1/КоцайВ.І..pdf>
- Kvasha, S. M., Pavlenko, O. M., and Vakulenko, V. L. "Konkurentospromozhnist ukraïnskoï ahrarnoi produktsii na zovnishnikh rynkakh" [Competitiveness of Ukrainian Agricultural Products in Foreign Markets]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 68 (2024). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-198>
- Kym, K. *The Future of Global Agriculture: Trends and Challenges*. New York: Springer, 2017.
- Lomtieva, O. "Doslidzhennia vplyvu klimatu na yakist produktiv kharchuvannia ta nehatyvni naslidky dlia prodovolchoi bezpeky" [Research into the Impact of Climate on Food Quality and Negative Consequences for Food Security]. *Klimatychni zminy ta silske hospodarstvo. Vyklyky dlia ahrarnoi nauky ta osvity*. 2022. https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/tezy-malynka-15-11-2022_compressed.pdf
- Mazur, O. "Udoskonalennia osvitnikh prohram shchodo vrakhuvannia adaptatsii silskoho hospodarstva do klimatychnykh zmin" [Improving Educational Programs to Take into Account the Adaptation of Agriculture to Climate Change]. *Klimatychni zminy ta silske hospodarstvo. Vyklyky dlia ahrarnoi nauky ta osvity*. 2022. https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2022/12/tezy-malynka-15-11-2022_compressed.pdf
- Pitel, N. Ya. "Problemy rozvytku eksportoorientovanoi diialnosti ahrarnoi sfery ekonomiky Ukrainy" [Problems of the Development of the Export-Oriented Activity of the Ukrainian Agrarian Economy]. *Ahrosvit*, no. 16 (2019): 25–34. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.16.25
- Popadynets, N. M. "Konkurentospromozhnist produktsii ahrarnoho sektoru na vnutrishnomu ta zovnishnomu rynkakh" [Competitiveness of Agricultural Commodities in the Domestic and Foreign Markets]. *Molodyi vchenyi*. 2015. No. 2. P. 1330–1333. <https://ird.gov.ua/irds/molvch20150261330.pdf>
- Pustovit, O., and Piddubnyi, O. "Mizhderzhavni uhody ta yikh vplyv na eksport silskohospodarskoi produktsii Ukrainy" [Interstate Agreements and their Impact on the Export of Agricultural Products of Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk*, no. 4 (2024): 191–195. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2024.24>
- "Rozrobka marketynhovykh zakhodiv pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Development of Marketing Measures to Increase the Competitiveness of the Enterprise]. https://old.duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Marketing/2021/roboty_finalistiv/Konkurentospromozhnist_ahrarnoho_pidpriemstva.pdf
- Ricardo, D. *On the Principles of Political Economy and Taxation*. Kitchener, 2001.
- Shkurat, M., and Mykhailenko, A. "Mistse ukraïnskykh vyrobnykiv na svitovomu rynku ahrarnoi produktsii" [Place of Ukrainian Producers in the World Market of Agricultural Products]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 5 (2023): 171–177. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.171
- Smith, R. *Climate Change and Agriculture in Ukraine: Impacts and Adaptation Strategies*. Kyiv: Naukova Dumka, 2014.

Науковий керівник: Козуб В. О., кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки і менеджменту ННІ міжнародних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця (Харків)